

Interview

**ARCHEOLOOG
OLIVIER NIEUWENHUIJSE:**

'Ik houd me bezig met de verdwenen kunstschaten in Syrië, niet met politiek'

Al sinds de jaren negentig komt de Leidse archeoloog Olivier Nieuwenhuijse in Syrië om de archeologische kunstschaten in Raqqa te bestuderen. Nu is hij door Syrië gevraagd om te helpen de uit het gebied gestolen kunst terug te vinden. Aan KIJK vertelt hij hoe hij dat gaat doen.

De snelle val van de stad Raqqa in 2013 kwam voor Syrische archeologen als een totale verrassing. Waar in andere steden kunstschaten middels noodplannen in veiligheid werden gebracht, waren de archeologen in Raqqa te laat. Met de val van de stad kwamen ook het archeologisch museum en alle waardevolle stukken uit het gebied in handen van verschillende rebellengroepen, waaronder uiteindelijk Islamitische Staat.

Door bombardementen is het museum van de stad inmiddels zwaar beschadigd. Onduidelijk is wat er nog over is van de collectie, maar vooralsnog gaan experts ervan uit dat alles verloren is. De IS-strijders hebben de collectie uit het museum verkocht of vernietigd omdat het afgoderij zou zijn die niet past binnen hun interpretatie van de islam.

Het enige wat er op dit moment nog over is, zijn mallen van Assyrische kleitabletten die eerder al voor een project naar Nederland waren ge-

bracht, en een vluchtig genoteerde inventaris van alle stukken. Om de door de IS weggesluisde kunstschaten op te sporen, heeft de Syrische regering de hulp ingeroepen van Olivier Nieuwenhuijse, een van de leidende specialisten van het gebied rondom Raqqa. Samen met de Syrische oudheidkundige dienst (DGAM) werkt hij aan een manier om de verdwenen schatten te traceren.

Hoe reageerde u toen u het verzoek om hulp uit Syrië kreeg?

"Ik kreeg de brief in februari vorig jaar. Rond die tijd liep ik zelf ook met het idee rond dat ik iets moest doen voor de archeologische vondsten in Syrië. De directeur van de Syrische oudheidkundige dienst, Maamoun Abdulkarim, is een oude vriend van mij. Hij reist de hele wereld over op zoek naar manieren om de effecten van de crisis zoveel mogelijk te dempen. Voor Raqqa kwam hij bij mij uit. Op dat

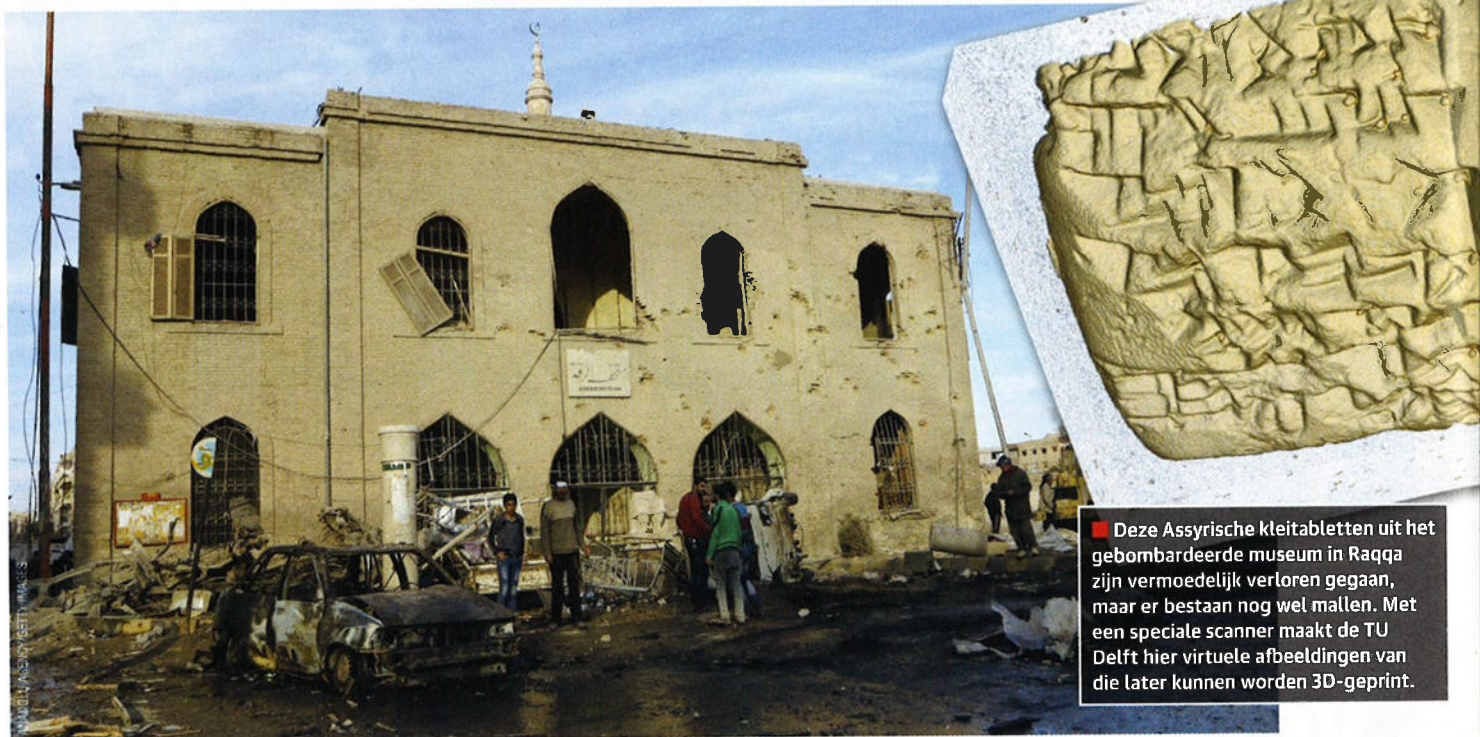
Wie is Olivier Nieuwenhuijse?

■ Olivier Nieuwenhuijse studeerde archeologie aan de Universiteit van Amsterdam en van 1998 tot 2006 gaf hij les aan de HOVO/Vrije Universiteit van Amsterdam.

■ Hij kwam veelvuldig in Syrië voor archeologisch onderzoek. Tussen 1990 en 2009 bezocht hij het land jaarlijks een of twee keer.

■ Nieuwenhuijse schreef meer dan honderd onderzoeksartikelen en enkele boeken over opgravingen en kunst uit Syrië.

■ Deze Assyrische kleitabletten uit het gebombardeerde museum in Raqqa zijn vermoedelijk verloren gegaan, maar er bestaan nog wel mallen. Met een speciale scanner maakt de TU Delft hier virtuele afbeeldingen van die later kunnen worden 3D-geprint.

» moment kreeg ik ook contact met twee Syrische archeologiestudenten die waren gevlucht, Khaled Hiatlih en zijn vrouw Rasha Haqi. Zij vroegen mij wat er in Leiden gedaan werd om te helpen. Toen moest ik met het schaamrood op de kaken toegeven dat er nog niets gebeurde. Dat was een van de redenen om hieraan te beginnen.”

Waarom móest de universiteit dan iets doen?

“De Universiteit Leiden heeft een speciale band met de provincie Raqqa vanwege de vele expedities die ze naar het gebied heeft gezonden. Al in de jaren tachtig startten Leidse onderzoekers in de Balikh-vallei ten noorden van de stad Raqqa verschillende opgravingen, die deels nog in volle gang waren toen de oorlog uitbrak. Daarbij is bijvoorbeeld het oudste aardewerk uit Syrië ontdekt. Door al die opgravingen hebben wij altijd veel te maken gehad met het museum in Raqqa. In het Leidse archief ligt ontzettend veel materiaal van die expedities, en die informatie vind je alleen hier.”

Zal deze informatie u helpen met het samenstellen van een digitale inventaris, een van de onderdelen van dit project?

“Toen Raqqa viel, kwam de stad eerst in handen van het Vrije Syrische Leger - in die periode konden de medewerkers van de archeologische dienst nog wel het museum in. Er zijn toen lijsten gemaakt en we weten dus wat er allemaal in het museum lag. Maar dat zijn lijsten waarop van elk stuk het collectienummer, de benaming en de afmeting staat. Meer niet. Goede afbeeldingen van de objecten zijn er in

‘Kunstschaten worden vaak jaren verborgen gehouden tot ze niet meer in de belangstelling staan’

Syrië ook niet van gemaakt. Er is dus een overzicht van de collectie, maar dat is niet gedetailleerd genoeg. In Leiden hebben we wel een aantal afbeeldingen van de vroegere collectie. Die gaan we koppelen aan de lijsten uit Syrië om tot een rapport te komen dat ook online beschikbaar wordt en bruikbaar is voor de Syriërs. Voor deze database werken we samen met Nederlandse vertegenwoordigers van de internationale opsporingsdienst Interpol. Het is uiteindelijk de bedoeling dat ook Interpol deze lijst kan gebruiken om de vermiste kunstschaten op te sporen.”

U gaat niet zelf zoeken naar de verdwenen kunst?

“Dat laat ik over aan Interpol. Die heeft een speciale afdeling voor gestolen kunst. Maar om die op te sporen en te identificeren is heel uitgebreide informatie nodig en daar zorgt dit project voor. Helaas kan het weleens heel lang duren voordat de kunstschaten boven water komen. Vaak worden ze jarenlang verborgen gehouden totdat ze niet meer zo in de belangstelling staan, of de stukken komen via de zwarte markt in een privécollectie terecht. Dan worden ze pas ontdekt als die collectie ooit een keer wordt geveld.”

Om welke kunstschaten gaat het zoal?

“De oudste vondsten in de regio stammen uit het Midden-Paleolithicum: 300.000 tot 30.000 jaar geleden. Dan heb je het over vuursteenopgravingen. Verder zijn er restanten gevonden van heel vroege jagers- en verzamelaarsculturen, maar ook van de oudste dorpen ter wereld en de eerste vormen van landbouw. Voorts werden de oudste steden hier gevestigd - dan zit je in het derde millennium voor het begin van onze jaartelling. En daarna zijn er zoveel culturen geweest: de Babyloniërs, de Hettieten en de Assyriërs zaten hier allemaal. Enkele van de belangrijkste voorwerpen uit het museum van Raqqa zijn de Assyrische kleitabletten, met beschrijvingen van het dagelijks leven in die tijd.”

Die kleitabletten zijn ook echt weg?

“We gaan er op dit moment van uit dat alles verdwenen is, maar samen met de TU Delft proberen we de tabletten met 3D-printers na te maken. We hadden hier al mallen van de kleitabletten uit het museum van Raqqa. Die waren gemaakt om een tentoonstelling samen te stellen van de kopieën. Toen de oorlog begon, werd dit natuurlijk heel belangrijke informatie. Ik bedacht dat scannen en 3D-printen een

■ Van 2000 tot 2004 was hij assistent-curator bij het Rijksmuseum van Oudheden, het nationale archeologiemuseum van Nederland.

■ Van 2011 tot 2013 werkte Nieuwenhuijse bij het Archeologisch Instituut in Berlijn en van 2011 tot 2015 was hij assistent-professor aan de Universiteit Leiden.

■ De archeoloog is projectmanager bij het Centre for Global Heritage and Development dat onderzoek doet naar erfgoed over de hele wereld.

oplossing kon zijn om de tabletten te behouden. De TU Delft bleek precies de juiste printers en scanners te hebben om ze te kopiëren.”

Wat maakt die printers en scanners in Delft zo speciaal?

“De CT-scanner in Delft werkt met röntgenstraling. De onderzoekers scannen een heel dunne virtuele schijf door een voorwerp heen. Hiermee kunnen ze het op dat moment geselecteerde stukje digitaliseren. Daarna draait het object een paar graden en scant de machine opnieuw. Op deze manier gaat de scanner het hele voorwerp rond. Op de computer knoopt je al die stukjes aan elkaar en krijg je een digitale kopie. Daarnaast is er in Delft een Connex3 3D-printer die ontzettend precies kan printen, met een laagdikte van 0,016 millimeter. In zo'n twee uur kan een tablet worden geprint.”

Wat is het doel van het 3D-printen?

“Het belangrijkste is het veiligstellen van de informatie. Die siliconen mallen die we hebben, zijn over twintig jaar vergaan. Dus als we nu niets doen, zijn we ze kwijt. Op deze manier stellen we ze in ieder geval voor de komende decennia veilig. Daarnaast hopen we de scans in een online-bibliotheek te kunnen zetten, zodat wetenschappers erbij kunnen en de teksten verder zullen bestuderen. Ook gaan we ze toevoegen aan onze inventaris voor Interpol. Als ze ooit een kleitablet tegenkomen dat mogelijk origineel is, kan het direct worden vergeleken met de scan. Daarnaast hopen we in de toekomst een tentoonstelling te organiseren van de kopieën.”

Wordt er in Syrië zelf nog gewerkt aan het beschermen van de kunstvoorwerpen?

“Jazeker, alleen niet openlijk, dat is te gevaarlijk. De mensen in die belegerde gebieden proberen kunstvoorwerpen te verbergen of te begraven om ze te beschermen. Ondanks de politieke verdeeldheid is er in heel Syrië een uitgebreid netwerk van contacten, ook in de gebieden die door rebellen worden bestuurd. Dus ook in Raqqa. Alleen daar zijn het ondergrondse contacten, dus daar kunnen mijn Syrische collega's en ik niets over zeggen. Via sms en e-mail kan er nog wel worden gecommuniceerd met die mensen. Maar meer details krijg ik niet.”

U bent heel vaak in Syrië geweest. Was er tijdens uw laatste bezoeken al sprake van politieke onrust?

“De laatste keer dat ik er was, in 2009, werden politieke hervormingen gezien als een belangrijk aandachtspunt, misschien wel het belangrijkste. Maar de meeste Syriërs, voor zover ze überhaupt over deze gevoelige en gevaarlijke onderwerpen wilden spreken, waren ervan overtuigd dat het proces van geleidelijke democratisering op een later moment wel weer

op gang zou komen. Toch hebben wij altijd met buitengewoon veel plezier - en met veel succes - kunnen samenwerken met de oudheidkundige dienst in Damascus, en met de collega's in Raqqa. En ook in Raqqa hebben we weinig van sluimerende onrust gemerkt.”

Is het moeilijk voor u om neutraal te blijven, als u ziet wat er nu allemaal in Syrië gebeurt?

“Als je de beelden ziet, is dat soms lastig. Ik benadruk altijd dat wij in de praktijk helemaal niets doen met de Syrische president Assad. Wij werken daar samen met onze collega's. Ik weet ook niet of die achter Assad staan. Daar laten ze zich niet over uit, en zeker niet in een e-mail die mogelijk wordt gelezen door de Syrische geheime dienst. Ik spreek deze mensen heel incidenteel en dat zijn korte, zakelijke gesprekken. We proberen de politiek met rust te laten, anders komt er gewoon helemaal niets van het opsporen van de kunstschatten. In de openbaarheid speelt dit geen enkele rol. Ik heb officieel geen mening over het conflict in Syrië. Dat kan ik me niet veroorloven.” ■

Laurens Groeneveld is journalist. Aanvullende informatie bij dit interview kwam van assistent professor computer-aided design engineering dr. ir. Jouke Verlinden (TU Delft) en assistent professor geoscience & engineering dr. ir. Dominique Ngan-Tillard (TU Delft). Verder gebruikte hij de volgende literatuur: Marilyn Jenkins-Madina: *Raqqa revisited. Ceramics of Ayyubid Syria*, Metropolitan Museum of Art Series (2006)

Ga voor links met meer informatie naar www.kijkmagazine.nl/artikel/olivier-nieuwenhuijse